

Obsah

Predslov

Úvod

I MATEMATIKA V PREDHISTORICKÝCH SPOLOČENSTVÁCH

1.1	Aritmetika	19
1.2	Geometria	26
1.3	Astronómia	31

II MATEMATIKA V STAROVEKOM EGYPTE A MEZOPOTÁMII

2.1	Všeobecné poznámky	37
2.2	Charakter matematiky v najstarších civilizáciách	41
2.3	Historické pramene matematiky	42
2.4	Matematika v starovekom Egypte	46
2.4.1	Pramene	48
2.4.2	Číselná sústava	50
2.4.3	Aritmetika prirodzených čísel	52
2.4.4	Algebra	55
2.4.5	Geometria	57
2.4.6	Astronómia a geodézia	59
2.4.7	Súhrnné zhodnotenie úrovne matematiky v starovekom Egypte	60
2.5	Matematika v starovekej Mezopotámii	64
2.5.1	Niekoľko poznámok k všeobecnej histórii	64
2.5.2	Pramene poznatkov o matematike v starovekej Mezopotámii	69
2.5.3	Číselná sústava a zápis čísel	70
2.5.4	Aritmetika prirodzených čísel a kladných zlomkov	72
2.5.5	Algebra	73
2.5.6	Geometria	78
2.5.7	Astronómia a iné aplikácie	80
2.5.8	Súhrnné zhodnotenie úrovne sumersko-babylonskej matematiky	82

III MATEMATIKA V STAROVEKEJ ČÍNE A INDIÍ

3.1	Matematika v starovekej Číne	87
3.1.1	Niekoľko poznámok k všeobecným dejinám	89
3.1.2	Pramene	91
3.1.3	Číselné sústavy a záznam čísel	94
3.1.4	Aritmetika celých čísel a zlomkov	96
3.1.5	Algebra a teória čísel	99
3.1.6	Geometria	102
3.1.7	Astronómia a iné aplikácie	104
3.1.8	Celkové zhodnotenie matematiky v starovekej Číne	106
3.2	Matematika v starovekej Indii	107
3.2.1	Poznámky k všeobecným dejinám Indie	107
3.2.2	Pramene	111
3.2.3	Číselné sústavy a zápis čísel	112
3.2.4	Aritmetika celých čísel a kladných zlomkov	114
3.2.5	Algebra	115
3.2.6	Geometria	119
3.2.7	Goniometria a astronómia	122
3.2.8	Celkové zhodnotenie matematiky v starovekej Indii	123

IV MATEMATIKA V STAROVEKOM GRÉCKU A HELENISTICKOM SVETE

4.1	Niekoľko poznámok k všeobecným dejinám egejskej oblasti	130
4.2	Pramene starogréckej matematiky a jej periodizácia	134
4.3	Číselné sústavy a zápis čísel	138
4.4	Iónske obdobie	140
4.5	Aténske obdobie	159
4.6	Alexandrijské obdobie	170
4.7	Ústup, úpadok a koniec starovekej gréckej matematiky	205
4.8	Matematika v západnej časti Rímskej ríše	215

V MATEMATIKA V STREDOVEKEJ ČÍNE A INDIÍ

5.1	Matematika v stredovekej Číne	227
5.1.1	Niekoľko poznámok k všeobecným dejinám	227
5.1.2	Najvýznamnejšie teoretické výsledky čínskej matematiky v stredoveku	231
5.2	Matematika v stredovekej Indii	238
5.2.1	Niekoľko poznámok k všeobecným dejinám Indie v stredoveku	240
5.2.2	Pramene stredovekej indickej matematiky	242
5.2.3	Významné výsledky indickej matematiky v stredoveku	244

VI MATEMATIKA V STREDOVEKÝCH ISLAMSKÝCH KRAJINÁCH

6.1	Poznámky k všeobecným dejinám	254
6.1.1	Spoločensko-ekonomické podmienky života v stredovekých islamských štátoch	256
6.1.2	Kultúra a veda v stredovekých islamských krajinách	258
6.1.3	Periodizácia dejín stredovekej islamskej matematiky. Charakter tejto matematiky. Pramene	261
6.2	Aritmetika v stredovekej islamskej matematike	264
6.3	Algebra a teória čísel v stredovekej islamskej matematike	270
6.3.1	Algebra	270
6.3.2	Teória čísel	276
6.3.3	Výpočet odmocnín a binomická veta	277
6.3.4	Zovšeobecnenie chápania pojmu čísla v arabskej aritmetike a algebre	279
6.3.5	Algebraické rovnice tretieho a štvrtého stupňa v stredovekej islamskej algebre	282
6.3.6	Algebraická symbolika v dielach maghrebských matematikov	286
6.4	Geometria v stredovekej islamskej matematike	287
6.4.1	Významné diela praktickej geometrie	288
6.4.2	Kuželosečky. Infinitesimalne metódy	290
6.4.3	Teória rovnobežiek v stredovekej islamskej matematike	293
6.5	Goniometria v stredovekej arabskej matematike. Astronómia	300
6.5.1	Goniometrické funkcie a vzťahy medzi nimi	300
6.5.2	Sférická goniometria	303
6.5.3	Vznik goniometrie ako samostatnej disciplíny:	304
6.5.4	Numerické metódy islamskej goniometrie	305

VII MATEMATIKA V STREDOVEKEJ EURÓPE (6. – 16. storočie)

7.1	Európska matematika v epoche raného feudalizmu (6. – 10. storočie)	313
7.1.1	Ekonomicko-spoločenské podmienky a ich odraz v živote spoločnosti	316
7.1.2	Matematika v západnej Európe v období raného feudalizmu	318
7.1.3	Matematika v Byzantskej ríši	322
7.2	Európska stredoveká matematika v období rozvinutého feudalizmu (11. – 14. storočie)	324
7.2.1	Niekoľko poznámok k všeobecnej histórii	324
7.2.2	Stredoveké univerzity	326
7.2.3	Stredoveké počtárske algoritmy	328
7.2.4	Preklady matematických a astronomických spisov z arabčiny a gréčtiny	331
7.2.5	Zavádzanie indicko-arabských číslic (10. – 14. storočie)	333
7.2.6	Európska literatúra o algorizme	335
7.2.7	Najvýznamnejšie osobnosti európskej matematiky v 13. – 14. storočí	338
7.3	Európska matematika v období renesancie (15. – 16. storočie)	348
7.3.1	Matematika v strednej a južnej Európe v 15. storočí	348
7.3.2	Významné osobnosti európskej matematiky v 15. storočí	351
7.3.3	Pokrok v algebraickej symbolike v 15. – 16. storočí. Európska synkopická algebra	355

7.3.4	Matematické základy lineárnej perspektívy v renesančnom výtvarnom umení	359
7.3.5	Pokrok v aritmetike zlomkov v 16. storočí	361
7.4	Pokroky európskej algebry v 16. storočí	364
7.4.1	Riešenie rovníc tretieho a štvrtého stupňa v Taliansku v 16. storočí	365
7.4.2	Nemeckí Rechenmeisteri a kossisti	367
7.4.3	Pokrok algebry v 16. storočí vo Francúzsku. François Viète a „nová algebra“	370

VIII EURÓPSKA MATEMATIKA V 17. STOROČÍ

8.1	Poznámky k všeobecným dejinám	377
8.1.1	Významné politické zmeny v Európe v 17. storočí	379
8.1.2	Ekonomický vývoj v Európe v 17. storočí	380
8.2	Európska veda v 17. storočí	382
8.2.1	Status vedy a niektoré jej výsledky v európskych krajinách v 17. storočí	382
8.2.2	Vznik vedeckých spoločností v 17. storočí	386
8.2.3	Vedecká revolúcia v 17. storočí	388
8.3	Matematika v niektorých európskych krajinách v 17. storočí	391
8.3.1	Pokroky v numerickej matematike	391
8.3.2	Vznik analytickej geometrie	400
8.4	Predohra infinitezimálneho počtu	407
8.4.1	Problémy diferencovania	408
8.4.2	Problémy integrácie	413
8.4.3	Nekonečné rady	424
8.5	Zrod novej matematiky: Newton a Leibniz	426
8.5.1	Newtonova teória fluxíí	427
8.5.2	Gottfried Wilhelm Leibniz a jeho Calculus	434
8.5.3	Matematická analýza v poslednom desaťročí 17. storočia	444
8.6	Vývoj ďalších oblastí matematiky v 17. storočí	449
8.6.1	Aritmetika a algebra	450
8.6.2	Teória čísel	456
8.6.3	Kombinatorika a teória pravdepodobnosti	460
8.6.4	Geometria	465

IX MATEMATIKA V 18. STOROČÍ

9.1	Niekoľko poznámok k všeobecným dejinám	474
9.1.1	Vojensko-politický vývoj v Európe a vo svete	474
9.1.2	Ekonomický vývoj v Európe v 18. storočí	476
9.1.3	Spoločenské zmeny v Európe v 18. storočí	477
9.1.4	Vývoj európskej vedy a techniky v 18. storočí	478
9.2	Vývoj matematických disciplín v Európe v 18. storočí	481
9.2.1	Diferenciálny a integrálny počet v 18. storočí	484
9.2.2	Teória nekonečných radov v 18. storočí	490
9.2.3	Teória diferenciálnych rovníc v 18. storočí	496
9.2.3.1	Obyčajné diferenciálne rovnice	496
9.2.3.2	Parciálne diferenciálne rovnice	503

9.2.4	Vývoj algebry a teórie čísel v 18. storočí	507
9.2.4.1	Vývoj algebry	507
9.2.4.2	Teória čísel v 18. storočí	511
9.2.5	Pokrok geometrie v 18. storočí	512
9.2.5.1	Analytická geometria	513
9.2.5.2	Diferenciálna geometria	514
9.2.5.3	Pokrok v ďalších oblastiach geometrie	519
9.2.6	Vývoj ďalších matematických disciplín v 18. storočí	524
9.2.6.1	Teória pravdepodobnosti v 18. storočí	524
9.2.6.2	Variačný počet	527
9.2.7	Rozvoj komunikačných prostriedkov v matematike v 18. storočí Filozofické a metodologické problémy matematiky 18. storočia	528
9.3	Záver	532

X MATEMATIKA V 19. STOROČÍ

10.1	Niekoľko poznámok k všeobecným dejinám	539
10.1.1	Politické zmeny vo svete v 19. storočí	539
10.1.2	Ekonomický vývoj vo svete v 19. storočí	540
10.1.3	Sociálny vývoj a spoločenské zmeny v 19. storočí	541
10.1.4	Vývoj vedy a techniky v 19. storočí	543
10.2	Vývoj matematických disciplín v 19. storočí	545
10.2.1	Diferenciálny a integrálny počet v 19. storočí	548
10.2.2	Teória nekonečných radov v 19. storočí	552
10.2.3	Teória diferenciálnych rovníc v 19. storočí	555
10.2.3.1	Obyčajné diferenciálne rovnice	555
10.2.3.2	Parciálne diferenciálne rovnice	561
10.2.4	Funkcie komplexnej premennej v 19. storočí	567
10.2.5	Variačný počet v 19. storočí	574
10.2.6	Vývoj algebry a teórie čísel v 19. storočí	575
10.2.6.1	Algebra	575
10.2.6.2	Teória čísel	587
10.2.7	Teória množín a matematická logika	593
10.2.7.1	Teória množín	593
10.2.7.2	Matematická logika v 19. storočí	605
10.2.8	Pokroky geometrie v 19. storočí	608
10.2.8.1	Analytická geometria	610
10.2.8.2	Diferenciálna geometria	611
10.2.8.3	Pokrok v ďalších oblastiach geometrie	620
10.2.9	Vývoj niektorých ďalších matematických disciplín v 19. storočí	660
10.3	Niektoré filozofické a metodologické problémy matematiky 19. storočia	663
10.4	Odraz spoločenských a politických zmien v živote matematickej komunity v 19. storočí	668

XI MATEMATIKA V 20. STOROČÍ

11.1	Niekoľko poznámok k všeobecným dejinám	680
11.1.1	Politické zmeny vo svete v 20. storočí	680
11.1.2	Ekonomický vývoj vo svete v 20. storočí	681

11.1.3	Sociálny vývoj a spoločenské zmeny v 20. storočí	683
11.1.4	Vývoj vedy a techniky v 20. storočí	684
11.1.5	Základné rysy vývoja matematiky v 20. storočí	687
11.2	Vývoj matematických disciplín v 20. storočí	693
11.2.1	Základy matematiky v 20. storočí	693
11.2.1.1	Paradoxy teórie množín	693
11.2.1.2	Axiomatizácia teórie množín	696
11.2.1.3	Filozoficko-logicko-metodologické koncepcie matematiky na začiatku 20. storočia	697
11.2.1.4	Matematická logika v 20. storočí	702
11.2.2	Niektoré problémy funkcií reálnych premenných	705
11.2.2.1	Teória integrálu	706
11.2.2.2	Divergentné rady	709
11.2.3	Funkcionálna analýza	714
11.2.4	Topológia	721
11.2.5	Abstraktná algebra	729
11.2.6	Diferenciálna geometria a tenzorový počet	745
11.2.7	Teória pravdepodobnosti	756
11.2.8	Prehľbovanie základov abstraktnej algebry	759
11.2.9	Komutatívna algebra a algebrická geometria	772
11.2.10	Algebrická geometria v druhej polovici 20. storočia	796
11.2.11	Niekoľko pohľadov na vývoj matematiky v druhej polovici 20. storočia	812
Doslov		850
Medzinárodné kongresy matematikov		856
Laureáti Fieldsovej medaily		857
Významné svetové ústavy výskumu a pokročilých štúdií		859
Významné svetové univerzity		861
Literatúra		866
Menný register		868
Obsah		880